

Вікторія Юріївна ДЕМЕДЮК,

курсантка групи Ф1-304 факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

Олексій Валерійович САЛМАНОВ,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1,

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9421-5085>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження полягає в тому, що війна внесла неабиякі корективи в життя кожного українця зокрема, і правової системи в цілому. Особливого впливу зазнала кримінально-правова сфера і окремі її складові. Запровадження воєнного стану зумовило зміни у кримінальному процесі, пов'язаними з успішністю та оперативністю слідчих дій, умовами їх проведення, безпекою учасників, та й загалом проблемних аспектів дотримання прав їх учасників.

Обшук як одна з основних слідчих дій не став виключенням в цьому питанні. Адже обшук є найважливішим джерелом отримання доказів у кримінальній справі. Найчастіше він грає вирішальну роль розслідуванні, і особливо це стосується військового стану, коли момент знаходження інформації часто в прямому сенсі рятує життя. Водночас його проведення належить до найбільш складних, трудомістких, що вимагають різнобічних знань і психологічних навантажень для учасників вказаної слідчої дії.

Проблеми процесуальних аспектів проведення обшуку під час воєнного стану в Україні лише дотично розглядалися на сторінках дослідників. Так, в нашій роботі використано праці таких вчених як А.І. Михайлова, Н.В. Павлова, В.А. Сокурєнко, також практикуючого юриста-блогера Д. Овчарова.

Загальновідомо, що обшук - це одна із слідчих дій, спрямованих на відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. Він проводиться у примусовому порядку, полягає в ретельному обстеженні приміщень, ділянок місцевості, транспорту та громадян з метою виявлення та вилучення предметів, що мають значення для розслідування, а також людей та трупів. Для проведення обшуку необхідно мати достатні дані та обґрунтовані про можливу наявність у якомусь місці або в будь-якої особи об'єктів, що належать до події

злочину або мають значення для кримінальної справи. Обшук зачіпає конституційні права людини, є складним та трудомістким у виробництві. У зв'язку з цим є надзвичайно важливим розглянути проблемні питання, пов'язані з його підготовкою та виробництвом [6, с.492].

Безперечно, що всі ці положення є нормою для мирного часу, однак за воєнного стану до кримінально-процесуального законодавства було внесено зміни. Зокрема, мова йде про Закон № 2201-ІХ від 14.04.2022 року, коли набули законної сили зміни, внесені до Кримінального процесуального кодексу України, які удосконалюють порядок здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану [2].

Насамперед, треба вказати, що в ч. 4 ст. 223 Кримінального процесуального кодексу України передбачено під час воєнного стану допускається проведення слідчих дій у нічний час - з 22:00 до 06:00. Це важлива заувага для обшуку і є достатньо складною в плані дотримання конституційних прав, однак необхідною зважаючи на війну [1].

Згідно ст. 615 КПК України встановлено, що в умовах дії особливого порядку можливе делегування повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури, у разі відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень, у тому числі з питань розгляду ходу у порядку ч. 3 ст. 233 КПК України, а також ст. 234 КПК України [1].

З іншого боку, ст. 615 КПК України передбачає можливість проведення обшуку, огляду житла, обшуку особи без понятих, якщо залучення понятих об'єктивно неможливо або пов'язане з потенційною небезпекою для їх життя або здоров'я [1].

Також однією з особливостей проведення обшуку (у тому числі) під час воєнного стану є можливість слідчого здійснювати фіксацію доступними технічними засобами без складання відповідного протоколу (абз. 2 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК). Однак у подальшому він має бути складений протягом 72 годин. Таким чином особиста фіксація ходу обшуку та вилучених предметів набуває особливої актуальності [1-2].

Одночасно слід зазначити, що слідчий під час проведення такого обшуку повинен забезпечити, щоб відеозапис справді був безперервним та інформативним, з метою усунення будь-яких сумнівів у його достовірності у разі, якщо під час проведення обшуку буде вилучено речі та майно, що є предметом обшуку [3, с.266].

Так само під час допиту свідка або потерпілого під час воєнного стану його покази мають обов'язково фіксуватися на відео. В іншому випадку ці докази не будуть враховані в суді. Також вони мають проходити за участі захисника.

При цьому, участь захисника у процесі може бути дистанційна - по відеозв'язку чи телефону. Якщо ж особі потрібен перекладач пояснень, показань або документів, а його участь неможлива, цю функцію може виконати дізнавач, слідчий або прокурор [2].

Однак, незважаючи на умови воєнного стану та широкі повноваження правоохоронних органів, не варто нехтувати дотриманням прав і свобод. Адже військовий стан не нівелює процесуальний аспект, а лише його видозмінює [3]. Обшук пов'язаний із вторгненням у сферу особистих інтересів громадян, при його провадженні можуть бути члени сім'ї підозрюваного, які не мають відношення до кримінального правопорушення, можливо діти, тому при призначенні обшуку від слідчого потрібно максимум обачності, а в ході проведення необхідно суворо дотримуватись вимог закону, бути тактовним, не допускати приниження честі та гідності, враховувати всю делікатність ситуації. Саме тому, законність обшуку виражається насамперед у законності винесеної постанови про її провадження. Проведення обшуку має бути безпечним для життя та здоров'я його учасників [5, с.286].

Таким чином, в умовах військового стану значних змін зазнали процесуальні аспекти проведення обшуку, вони полягають насамперед, в тому, що розширено час проведення обшуку, то ж, юридично забезпечено його раптовість. Крім того, зміни внесені щодо основних учасників обшуку (зокрема понятих) і особливостей його фіксації. Вказані зміни спрямовані на зростання ефективності обшуку як слідчої (розшукової) дії, оперативного отримання результатів і порятунку життів українців.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>(дата звернення: 01.11.2022). 2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану Закон України від 14.04.2022 № 2201-IX URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t222201>(дата звернення: 01.11.2022) 3. Михайлова А. І. Відеозапис як засіб фіксації під час обшуку *Молодий вчений*. 2021. № 4(2). С. 265-268. 4. Овчаров Д «Гості на порозі»: що змінилось у процедурі обшуку під час воєнного стану URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sRMflmewdcYJ:https://mind.ua/openmind/20242510-gosti-na-porozishcho-zminilos-u-proceduri-obshuku-pid-chas-voennogo-stanu&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>(дата звернення: 01.11.2022) 5. Павлова Н. В. Важливість дотримання прав і свобод особи під час проведення обшуку

при розслідуванні кримінальних правопорушень вчинених шляхом шахрайства *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 1. С. 285-291. 6. Сокурєнко В. А. Обшук житла чи іншого володіння особи як слідча (розшукова) дія в контексті права особи на недоторканність житла *Молодий вчений.* 2019. № 5(2). С. 491-495.

Аліна Олександрівна ДИШЛЬОВА

*ад'юнкт кафедри криміналістики та
домедичної підготовки Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9755-439X>*

Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович,

*доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри криміналістики та
домедичної підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ НАБУТТЯМ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ ДЕРЖАВНОЇ АБО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Першочерговою, невідкладною слідчою (розшуковою) дією та джерелом отримання доказів при розслідуванні більшості кримінальних правопорушень є огляд, який згідно ч. 3 ст. 214 КПК України, може бути проведений і до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування. Згідно чинних норм КПК України, огляд – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться слідчим, прокурором, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення.

Метою розглядуваної процесуальної дії є дослідження матеріальної обстановки місця події шляхом безпосереднього особистого її сприйняття слідчим, іншими учасниками огляду з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів кримінального правопорушення та інших речових доказів, - з'ясування механізму події та інших обставин,